

НАВЧАЛЬНІ ТЕХНІЧНІ БІБЛІОТЕКИ У КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОМУ ТА ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ КАТЕРИНОСЛАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА МИНУЛЕ

Лучка Л. М.

(Дніпропетровський національний університет, м. Дніпропетровськ)

Бурхливий розвиток інформаційних технологій наприкінці ХХ — початку ХХІ ст. впливає і на зміну у бібліотечній сфері. Соціальні комунікації, за українським дослідником В. Бебик, є своєрідним інформаційно-комунікаційним полем суспільного життя, що має соціальний характер, з'єднує всі компоненти суспільної сфери, у тому числі духовно-інтелектуальну, та відповідає за діяльність. Виходячи з вищезазначеного, бібліотека розглядається як певна система соціальних комунікацій із складовими, функціями та особливостями розвитку. Бібліотеки збирають, зберігають традиційні джерела минулого та передають носії сучасним поколінням.

На початку ХХ ст. у Катеринославській губернії діяла розгалужена мережа бібліотек різних типів та видів (різного підпорядкування). Першорядне місце посідали бібліотеки навчальних закладів, відкриття яких вимагав стрімкий час економічного розвитку промислового краю Наддніпрянської України. Завдання навчальних бібліотек полягало у наданні можливості отримати освіту молодому населенню губернського міста Російської імперії початку ХХ ст.; розповсюдженні знань серед мешканців губернії; підвищенні рівня грамотності міських та сільських верств населення краю. Ці завдання націлені на формування громадської свідомості молоді, поширення її кругозору. Історичний бібліотечний досвід дозволяє виявити загальні риси діяльності бібліотек різного підпорядкування та специфічні особливості певного типу, які формувалися під впливом регіональних умов.

Серед навчальних бібліотек у Катеринославській губернії діяли залізничні (технічні) бібліотеки, які відкривалися за ініціативою керівництва Катерининської залізниці та на добровільні відрахування від платні службовців залізниці.

У 1890 р. на станції Катеринослав відкрите двокласне училище, яке мало й бібліотеку. Початковий навчальний заклад виділяв щорічні кошти на бібліотечні надходження (книги та журнали). Училище піклувалося про розвиток основної (викладацької) та учнівської бібліотек. Спочатку фонд учнівської бібліотеки залізничного училища містився у шафі. З роками він зростав та сягав майже 1200 томів книг дитячого читання з географії, історії та природознавства. Фонд учнівської бібліотеки поділявся на п'ять відділів відповідно до п'яти класів.

Читачами бібліотеки були діти службовців Катеринославської залізниці та унтер-офіцерської жандармської залізничної поліції. Класний керівник відповідав за домашнє читання учнів. З цією метою від видавав їм літературу із кабінетного бібліотечного фонду (30-50 книжок), про збереження якого він піклувався.

З 1895 р. за розпорядженням начальника Катерининської залізниці та погодженням місцевої губернської влади діяли “Правила содержания и пользования библиотеками и читальнями”.

У 1901 р. Засновано Катеринославське технічне залізничне училище, яке опікувалося й фаховою бібліотекою. Її фонди нараховували підручники та навчальні посібники з 13 предметів. Аналіз фонду свідчить, що бібліотека мала для читачів спеціальну літературу з телеграфії та креслення, улаштування паровозу, залізничної справи та будівельного мистецтва. Читачами були хлопчики із сімей залізничних службовців (сторожів, токарів, машиністів та інших).

Історію залізничних бібліотек продовжують Донецьке технічне училище, відкрите у 1880 р., та Олександрівське механіко-технічне училище, засноване у 1898 р. Училище опікувалося фундаментальною та учнівською бібліотеками. Фонди складали дарунки читачів та нові надходження. Бібліотека Донецького технічного училища отримала книжкові дарунки від попечителя та інженера навчального закладу М. Д. Хмелевського. Значну увагу бібліотека приділяла придбанню фахових та науково-популярних журналів російською та іноземними мовами.

У дослідженні зазначених бібліотек основними джерелами стали бібліотечні звіти училищ початку ХХ ст. Залізничними бібліотеками завідували штатні викладачі, які мали вищу освіту. За сумлінну працю, відповідальність та професіоналізм вони отримували винагороди. Нашу увагу привернула постать бібліотекаря учнівської бібліотеки Олександрівського механіко-технічного училища Л.І. Яцунова, який займав посаду викладача російської мови, історії та географії. Складені Л.І. Яцуновим бібліотечні звіти за 1912-1915 рр. містять докладну інформацію про розвиток фондів зібрань за віком читачів, кількісні характеристики книжкового складу, графік книговидачі літератури учням, аналіз основних бібліотечних показників в залежності від пори року. Бібліотекар проводив аналіз читання різних читацьких категорій та аналіз відмовлень, що сприяло комплектуванню бібліотек спеціальною літературою, до того часу відсутньою у фондах.